

Ks. Jan Twardy

Kaznodziejskie nauczanie o Eucharystii w roku liturgicznym

Eucharystia jest najczęściej sprawowanym sakramentem i dlatego też najczęściej wiąże się z posługą słowa Bożego. Świadczy o tym rok liturgiczny oraz sprawowanie sakramentów i sakramentaliów połączonych ze mszą świętą. Celowe jest więc całościowe uwydatnienie tego związku Eucharystii z kaznodziejstwem. Dlatego ks. Stanisław Dyk napisał, że każda homilia liturgiczna winna wprowadzać w Eucharystię, być jej mistagogią, a ks. Stanisław Czerwik omówił wielkoczwartkowy kerygmat Eucharystii, podając wskazania do homilii na święto jej ustanowienia. Natomiast ks. Józef Kudasiewicz zajął się kerygmatem Uroczystości Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa. Są jeszcze inne okazje mówienia o Eucharystii, jak różne formy rekolekcji i misji parafialnych, o czym świadczą niektóre artykuły zawarte w tym numerze „Przeglądu Homiletycznego”.

Na potrzebę akcentowania Eucharystii w głoszeniu kazań wskazują również niektóre czytania liturgiczne w ciągu roku liturgicznego w cyklu ABC. Są to bowiem teksty biblijne, które mówią wprost o Najświętszym Sakramencie, a inne pośrednio wskazują na potrzebę przybliżania teologii Eucharystii i akcentowania jej mistagogii.

1. Nauczanie o Eucharystii w homiliach na pięć niedziel zwykłych (17-21) roku „B”

Źródłem kazań na temat Eucharystii są najpierw czytania biblijne, które mówią wprost o tym sakramencie. Teksty te najliczniej występują w czasie mszy św. i procesji w Uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Pańskiej. Pawłowy tekst o ustanowieniu Eucharystii czytamy w Wielki Czwartek (1Kor 11, 23-26). Poza tym o Eucharystii obszernie mówi Janowa zapowiedź jej ustanowienia, którą w połączeniu z opisem rozmnożenia chleba (J 6,1-15) czytamy przez pięć niedziel zwykłych (17-21) roku „B”. Niedziele te przypadają w miesiącach letnich, kiedy to wielu ludzi przeżywa wakacje i urlopy, a rolnicy żniwa i zbiór chleba. Raz na trzy lata przez pięć kolejnych niedziel w porze letniej (lipiec – sierpień) kaznodzieja ma do dyspozycji teksty

biblijne mówiące o Eucharystii, w okresie kiedy wielu ludzi mówi o zbiorze chleba i jego znaczeniu w życiu każdego człowieka.

W 17 niedzielę „B” czytamy opis cudownego rozmnożenia chleba dla pięciu tysięcy ludzi (J 6,1-15). Opis tego cudu uwydatnia, że Jezus Chrystus jest chlebem życia, który daje się światu¹. Opis rozmnożenia chleba i ryb, podobnie jak inne znaki Jezusa w czwartej Ewangelii, łączy się z obszerną mową eucharystyczną (J 6, 26-59). Święty Jan ewangelista nie opisuje ustanowienia Eucharystii, ale wiąże ten cud ze „świętem żydowskim, Paschą” (J 6,4). Przez ten znak i następujące po nim chodzenie po wodzie Jezus chce umocnić wiarę apostołów, „przed <godziną ciemności>, jaką będzie dla uczniów pojmanie, męka i śmierć”². Tłumy jednak myślą po ziemsku i nie odczytują istoty znaku, że Jezus jest Chlebem życia, który z nieba zstąpił.

Na bliską łączność rozmnożenia chleba z ustanowieniem Eucharystii, podobnie jak podczas jej sprawowania, wskazują gesty Jezusa, który bierze do rąk chleby, odmawia dziękczynienie (Eucharisestestas) i rozdaje je tłumom. Wymowna jest też obfitość rozmnożonego cudownie chleba (i ryb), będąca w stanie zaspokoić łaknienie wszystkich obecnych, co symbolizuje dwanaście koszów zebranych ułomków (J 6, 12-13). Ten nowy chleb jest wieczny, trwały, nie jak kiedyś na pustyni manna, która uległa zepsuciu. Chleb rozmnożony dla pięciu tysięcy ludzi zaspokaja trwale i całkowicie wszelki głód³.

Nadeszła zatem era mesjańska, której znakiem jest pełnia i obfitość dóbr. Dlatego w tym znaku rzesza upatruje wypełnienie się zapowiedzi mesjańskich, zgodnie z Księgą Powtórzonego Prawa: „Pan, Bóg twój, wzbudzi dla ciebie proroka spośród twoich braci, podobnego do mnie. Jego będziesz słuchał” (Pwt 18,15-18). Jezus jawi się jako prorok większy od Mojżesza, który sprowadził mannę z nieba. Mimo to jednak ludzie po ziemsku patrzą na Jezusa, myślą przede wszystkim o pomyślności doczesnej: „Przyzwyczaili się oczekiwać Mesjasza, który by im

¹ Zob. J. Twardy: *Jezusowy znak chleba*, (17. n. zw. „B”), „Współczesna Ambona”, 19(1991), nr 3, s. 23-28.

² L.S. [Ks. Lech Stachowiak]: *Ewangelia J 6,1-15*, [w:] *Komentarze biblijne do czytań mszalnych*. Rok B, red. S. Łach, Lublin 1981, s. 128; R. Pesch, R. Kratz: *So liest man synoptisch. III. Wundergeschichten. Teil II*, Frankfurt am Main 1976, s. 52-54; A. Läpple: *Die Botschaft der Evangelien – heute*, München 1968, s. 204-208; L. Schenke: *Die Wunderbare Brotvermehrung*, Würzburg 1983, s. 13-17; R. H. Fuller: *Die Wunder Jesu in Exegese und Verkündigung*, Berlin 1971, s. 97-99.

zapewnił dawną manę w okazalszym i znacznie większym wymiarze materialnym, który by zapewnił im potęgę ziemską, rozszerzył granice, uwolnił od nieprzyjaciół i ciemnościów”⁴. Nie chcą widzieć w Nim kogoś, kto uwolni od grzechu, zła, przyniesie dar życia, które prawdziwie łączy człowieka z Bogiem. Jezus jest prawdziwym królem, nie nacjonalistyczno-żydowskim, ale królem nowego ludu Bożego, którego królestwo nie pochodzi z tego świata (J 18, 36).

Widzimy więc, że Janowa perykopa o cudownym rozmnożeniu chleba ma głębokie znaczenie chrystologiczne i musi być tłumaczona w kontekście mowy eucharystycznej. Należy przy tym pamiętać o głębokiej symbolice zawartej w czwartej Ewangelii, a myśl której Jezus jest: „chlebem życia” (J 6,34), „światłością świata” (J 8, 12), „drogą i prawdą, i życiem” (J 14,6), „zmartwychwstaniem i życiem” (J 11,25), daje „wodę żywą” (J 4, 10).

Mówiąc o cudownym rozmnożeniu chleba, należy uwzględnić I czytanie zawierające opis cudu dokonanego przez proroka Elizeusza (2 Krl 4,42-44), do którego przyniesiono dar w postaci 10 bochenków z jęczmienia i trochę świeżego zboża w worku. Był to pokarm ludzi ubogich⁵, za mało dla stu osób, jednak prorok oparł się na zapewnieniu Bogu, że ludzie nie tylko nakarmią się chlebem, ale pozostaną jeszcze resztki (2 Krl 4,43; por. J 6, 112-13; Mk 6,37; 8,1n).⁶ Ten cud jest zapowiedzią i przygotowaniem cudów Jezusa, w którego osobie działa Bóg. Kaznodzieja, łącząc te dwa opisy, wskaże na postępujące w historii zbawcze działanie Boga, który objawia się stopniowo a szczytem Jego objawienia jest Jezus Chrystus – Chleb życia, który z nieba zstąpił (J 6, 50). Istotne jest, aby w homiliach podkreślać eucharystyczną wymowę Janowego opisu rozmnożenia chleba dla 5 tysięcy ludzi. Nie wystarczy więc samo zastosowanie przesłania tego cudu do żniw lub jego

³ L.S. [Ks. Lech Stachowiak]: *Ewangelia J 6,1-15 ... op.cit.*, s. 128-129.

⁴ Tamże, s. 129.

⁵ „Tu chodzi o potrawę ze świeżego jeszcze i miękkiego ziarna , którą przygotowuje się w ten sposób, że robi się z nich papkę, następnie gotuje i tak powstaje rodzaj polenty. Dar ten był niewystarczający dla nakarmienia 100 ludzi”. Tamże, s.125.

⁶ ŚL [Ks. Stanisław Łach]: *Pierwsze czytanie 2 Krl 4,42-44*, [w:] *Komentarze biblijne do czytań mszalnych*. Rok B, red. S. Łach, Lublin 1981, s. 125-126.

apologetyczna interpretacja wykazująca wszechmoc Boga⁷. Kerygmat rozmnożenia chleba i ryb pozostaje w ścisłym związku z teologią mowy eucharystycznej.

Należy dodać, że w 18. niedzielę zwykłą roku „A” czytamy Ewangelię o cudownym rozmnożeniu chleba dla pięciu tysięcy w opisie św. Mateusza (Mt 14,13-21). Znamienny jest jeden szczegół, że dokonało się to w „miejscu pustynnym” (Mt 14,13). Ta zaś aluzja do pustyni uwydatnia to, że Bóg kiedyś karmił lud wędrujący do ziemi Kanaan (Wj 16, 1-36). Podobnie w drodze jest nowy lud Boży i posila go wysłannik Boga – Mesjasz, który lituje się nad ludźmi, jak dobry pasterz karmi swe owce (Mk 6,34). Ma to głębokie znaczenie chrystologiczne i pośrednio wskazuje na Eucharystię, a nie tylko na sam chleb doczesny, żniwa i zbiór zboża⁸.

W 18. niedzielę zwykłą „B” czytamy pierwszą część mowy eucharystycznej (J 6,24-35). Jezus gasi przedwczesny ziemski entuzjizm tłumów, zwraca uwagę na pokarm nadprzyrodzony, który prowadzi do życia wiecznego, a chodzi o chleb, który nie ginie, ale trwa na wieki (J 6, 27). Jezus jest Synem Człowieczym posłanym przez Ojca, czyni znaki po to, aby Go ludzie szukali, słuchali i za nim szli. Na Nim spełniają się zapowiedzi Starego Testamentu. I czytanie mówi o mannie na pustyni jako figurze doskonałego mesjańskiego pokarmu czyli Eucharystii (Wj 16, 2-4.12-15). Słuchacze Jezusa nie rozumieją jednak, że manna była zapowiedzią pokarmu duchowego, który chce dać Jezus Chrystus. Sam Mojżesz nie dawał chleba, ale jedynie pośredniczył u Boga w jego udzielaniu. Teraz natomiast chlebem z nieba jest Chrystus, którego Bóg Ojciec daje ludziom jako pokarm⁹. Dlatego sam Jezus jest chlebem Bożym, który zstępuje z nieba, chce zapewnić ludziom życie wieczne, a nie jedynie pokarm doczesny. Przez rozmnożenie chleba i mowę eucharystyczną Jezus objawia się jako Bóg, co wyraża przez formułę „Ja jestem” (J 6,35), będącą wyłącznym tytułem Boga – Jahwe. Ten chleb z nieba pozwoli ludziom przekroczyć granice czasu i śmierci, doprowadzi ich do wiecznego życia w zjednoczeniu z Bogiem Ojcem. Nie wystarczą

⁷ Zob. J. Twardy: *Głoszenie cudów Jezusa cudów Jezusa dzisiaj*, Kielce 2001, s.24-25.28-29; F. Kamphaus: *Von der Exegese zur Predigt*, wyd. 3. Mainz 1971, s. 201.

⁸ Zob. J. Twardy: *Jezus wobec problemu chleba*, (18.n.zw.”A”), „Współczesna Ambona”, 12(1984), nr 4, s. 39-41.

⁹ Zob. J. Twardy: *Chleb z nieba*, „Współczesna Ambona”, 22(1994), nr 3, s. 19-23.

środki materialne, doczesne, gdyż człowiek i tak niechybnie zmierza ku śmierci¹⁰. Trzeba więc słuchaczom homilii wskazywać, że Chrystus jest chlebem z nieba dostępnym przez wiarę, słowo Boże, sakramenty, a w sposób wyjątkowy obecny jest w Eucharystii. W środku lata, w czasie zdobywania chleba powszedniego, kiedy jedni pracują w pocie czoła, a inni wypoczywają, Jezus mówi do mieszkańców wsi i miast: „Jam jest chleb życia. Kto do Mnie przychodzi, nie będzie łaknął; a kto we Mnie wierzy, nigdy pragnąć nie będzie” (J 6,35).

W 19. niedzielę zwykłą roku „B kontynuujemy czytanie mowy eucharystycznej (J 6, 41-51). Jezus objawia, że jest chlebem z nieba, co wywołuje sprzeciw i szemranie ludzi. Szemranie to jest dobrze znane ze Starego Testamentu (Wj 15,24; 16,2.7-8.12) i z życia publicznego Jezusa (J 12, 35-36). Dlatego konieczna jest wiara w Jezusa, gdyż ona zapewnia życie wieczne. Dzięki niej człowiek przyjmuje Jezusa jako Chleb, który z nieba zstępuje, „kto go spożywa, nie umrze”, ale „będzie żył na wieki” (J 6, 50-51). Manna służyła podtrzymywaniu życia doczesnego, nie chroniła od śmierci duchowej i wiecznej. Natomiast Jezus – prawdziwy Chleb życia uwalnia od śmierci eschatologicznej. Wprawdzie człowiek nie uniknie śmierci fizycznej, ale otrzyma życie duchowe na wzór Chrystusa. Taką moc zawiera w sobie chleb przemieniony w Ciało Chrystusa, które jest pokarmem niezbędnym na drodze do życia wiecznego¹¹.

Obrazem problemów człowieka znajdującego się w drodze jest wydarzenie z życia proroka Eliasza ukazane w I czytaniu (1 Krl 19,4-8). Załamany i zniechęcony pragnął śmierci, ale Bóg przez anioła posilił go chlebem i wodą, aby mógł pokonać długą drogę do Bożej góry Horeb, która to odległość liczy 480 km i wymaga do pokonania 96 godzin. Czterdzieści dni i czterdzieści nocy pielgrzymki Eliasza symbolizuje naszą drogę życia, na którą otrzymujemy od Boga pokarm, już nie chleb i wodę, ale Tego, który jest chlebem żywym, daje swoje ciało za życie świata. Eucharystia jest pokarmem koniecznym na wszystkich drogach życia, a szczególnie w czasie zniechęcenia, załamywania się, pokonywania przeszkód, ucieczki przed

¹⁰ L.S. [Ks. Lech Stachowiak]: *Ewangelia J 6,24-35*, [w:] Komentarze biblijne do czytań mszalnych. Rok B, red. S. Łach, Lublin 1981, s. 132-135.

¹¹ L.S. [Ks. Lech Stachowiak]: *Ewangelia J 6,41-51*, [w:] Komentarze biblijne do czytań mszalnych Rok B, red. S. Łach, Lublin 1981, s. 137-138; Fuller, op.cit., s. 98.

złymi ludźmi. Należy zatem jak Eliasz posilać się i wytrwale zdążać do celu, iść w zjednoczeniu z Jezusem, który nazywa siebie drogą (J 14,6).

W 20. niedzielę zwykłą „B” czytamy dalszy ciąg mowy eucharystycznej Jezusa (J 6, 51-58), która wywołuje spory między żydami (J 6, 52). Słowa Jezusa osiągają punkt kulminacyjny Jego objawienia się światu jako chleba, który z nieba zstąpił. Dla ludzi rozumujących po ziemsku i niewierzących „trudna jest ta mowa” (J 6, 61), żydzi pamiętają mannę i przepiórki (Wj 16), ale żadną miarą nie mogą zrozumieć, jak mają spożywać samego Chrystusa, jeść Jego ciało. Słowa Jezusa oznaczają zapowiedź ustanowienia Eucharystii podczas ostatniej wieczerzy, o czym świadczą zwroty: „moje ciało”, „dam”, „za życie świata”. Są to dary sakramentalne, a gdy ludzie je przyjmują, tworzą doskonałą społeczność, budują wspólnotę Kościoła. Jeszcze raz wraca nawiązanie do manny, która nie zapewniała pełnego życia. To Jezus jest chlebem życia, On ofiarował się na krzyżu za życie świata i daje siebie ludziom w sakramencie Eucharystii¹². Dlatego będzie żył na wieki każdy, kto przyjmuje chwalebego Chrystusa obecnego w Eucharystii, jako prawdziwy pokarm nieśmiertelności. Spełnia się zatem to, o czym w I czytaniu ze Starego Testamentu mówi uosobiona mądrość: „Chodźcie, nasyćcie się moim chlebem, pijcie wino, które zmieszałam. Odrzućcie głupotę i żyjcie, chodźcie drogą rozwagi” (Prz 9,6). Mądrość Boża uosobiona w Jezusie Chrystusie zaprasza każdego na ucztę, która gwarantuje pełne życie, pozwala chodzić drogą rozwagi i osiągnąć pełną nieśmiertelność – duszy i ciała. Eucharystia jest zadatkem życia wiecznego i rękojmią nieśmiertelności (KKK 142-1405)¹³. Dlatego chrześcijanin winien wysławiać Boga i dziękować Mu za wszystko w imię Jezusa Chrystusa (II czytanie: Ef 5,15-20)¹⁴.

W 21. niedzielę zwykłą „B” czytamy końcowe zadania z mowy eucharystycznej (J 6,54.60-69). Jezus jeszcze raz mówi: „Kto spożywa moje ciało i pije moją krew, ma życie wieczne, a ja go wskrzeszę w dniu ostatecznym” (J 6,54).

¹² L.S. [Ks. Lech Stachowiak]: *Ewangelia J 6,51-58*, [w:] *Komentarze biblijne do czytań mszalnych. Rok B*, red. S. Łach, Lublin 1981, s. 142-143.

¹³ Zob. J. Twardy: *Sakrament Eucharystii w kaznodziejskiej posłudze słowa*, [w:] *Eucharystia drogą do wieczności*, red. D. Dariusz, Przemysł 2005, s. 142-143; J. Kudasiewicz: *Eucharystia w świetle historii zbawienia*, [w:] *Sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego*, red. tenże, Warszawa 1981, s. 230-231.

¹⁴ K.R. [Ks. Kazimierz Romaniuk]: *Drugie czytanie Ef 5, 15-20* [w:] *Komentarze biblijne do czytań mszalnych. Rok B*, red. S. Łach, Lublin 1981, s. 141-142.

Tym razem już wielu uczniów szemrze i wątpi, mówiąc: „Trudna jest ta mowa. Któż jej może słuchać?” (J 6, 60). Wielu odchodzi od Jezusa, a zostają ci, którzy w Jego słowach dostrzegają źródło życia nadprzyrodzonego. Chrystus wskazuje na to, że czas Jego próby – męka skończy się i jako Syn Człowieczy przejdzie do życia wiecznego. Znamienna jest wszechwiedza Jezusa, który przenika myśli i serca ludzi, co jest charakterystyczne w czwartej Ewangelii. Nauka o Eucharystii stwarza dla człowieka próbę wiary, nie można pogodzić jej z niewiarą. Wiara jest jednak darem Boga Ojca, który sprawia, że człowiek jest w stanie uwierzyć i przyjść do Syna. Eucharystia to szczególnie sakrament wiary, sprawdzian wiary, której przykład daje św. Piotr, gdy mówi: „Panie, do kogoż pójdziemy? Ty masz słowa życia wiecznego. A myśmy uwierzyli i poznali, że Ty jesteś Świętym Boga”(J 6, 69). „Święty Boga” – to wymowny tytuł mesjański, który oznacza, że Jezus został poświęcony Ojcu po to, by wypełnił zleconą Mu misję. Piotr doskonale wie, że jedynie Jezus może wskazać najlepszą drogę do pełnego życia i poprowadzi nią bezpiecznie. W ten sposób w pytaniu Jezusa i w odpowiedzi Piotra, w imieniu Apostołów, aktualizuje się pytanie Jozuego: „Rozstrzygnijcie dziś, komu chcecie służyć, czy bóstwom...” (Joz 24, 2) i odpowiedź narodu wybranego: „My również chcemy służyć Panu, bo on jest naszym Bogiem” (Joz 24,18b)¹⁵.

W dobie propagowania liberalizmu moralnego, obojętności religijnej, kwestionowania autorytetu Kościoła, lekceważenia świętości Eucharystii, częstego przyjmowania Komunii świętej bez spowiedzi, trzeba mocno podkreślać znaczenie wiary w obecność Chrystusa i potrzebę odpowiedniego usposobienia duchowego. Współczesny chrześcijanin winien szukać gwarancji swej wiary w Chrystusie obecnym w Eucharystii, w Najświętszym Sakramencie, który podtrzymuje życie nadprzyrodzone¹⁶. Dlatego kaznodzieja będzie często budził wiarę w słowa Jezusa, Jego obecność w Eucharystii i uczył głębokiej czci dla tej największej świętości, czego wyrazem będzie m. in. uwrażliwianie wiernych na poszanowanie miejsca świętego i odpowiednie zachowanie w świątyni.

¹⁵ M.F.[Ks. Marian Filipiak]: *21 niedziela zwykła. Pierwsze czytanie Joz 24,1-2.15-18* [w:] Komentarze biblijne do czytań mszalnych. Rok B, red. S. Łach, Lublin 1981, s. 144-145.

¹⁶ L.S.[Ks. Lech Stachowiak]: *21 niedziela zwykła, Ewangelia*, [w:] Komentarze biblijne do czytań mszalnych. Rok B, red. S. Łach, Lublin 1981, s. 147-148.

W ten sposób, raz na trzy lata w cyklu „B”, w okresie wakacji letnich i żniw, kaznodzieja powie więcej o Eucharystii. Będą to homilie chrystologiczne, dzięki którym słuchacze poznają Chrystusa jako chleb życia, pokarm dla pielgrzymów, podobnie jak Eliasza znajdujących się w drodze, chleb nieśmiertelności i zadatek życia wiecznego. Przez pięć niedziel może więc kaznodzieja dobrze przybliżyć sakrament Ciała i Krwi Pańskiej, poruszyć różne jego aspekty, w czym pomoże mu Katechizm Kościoła Katolickiego, który w sposób zwięzły i usystematyzowany mówi o Eucharystii (KKK 1322-1405).

2. Nawiązywanie do sakramentu Eucharystii w oparciu o różne wątki tematyczne innych czytań biblijnych

W ciągu roku liturgicznego jest wiele czytań biblijnych, które bezpośrednio lub pośrednio dotyczą sakramentu Eucharystii. Może więc kaznodzieja przy ich pomocy przybliżać różne aspekty teologii Eucharystii, a także uwydatniać jej mistagogię. W sumie więc w trzyletnim cyklu liturgii słowa ABC, w około sześćdziesięciu niedzielach oraz w około dziesięciu uroczystościach i świętach występują czytania, których treść w pewnym stopniu wskazuje na Eucharystię lub może być mistagogicznie wykorzystana w posłudze słowa. Ma więc kaznodzieja w ciągu jednego roku (A, B, C) około dwadzieścia okazji mówienia o Eucharystii.

Teksty te można by omówić kolejno, chronologicznie, z biegiem roku liturgicznego, co byłoby łatwiejsze, ale spowodowałoby wiele powtórzeń. Dlatego też lepiej będzie pogrupować je i w ten sposób uwrażliwić kaznodziejów na potrzebę akcentowania w ciągu roku liturgicznego węzłowych tematów z teologii Eucharystii.

Do pierwszej grupy tematycznej, która uwydatnia teologię Eucharystii, należą słowa: *pośrednik, kapłan, kapłaństwo*, co unaocznia zamieszczona niżej tabela.

Tabela 1. Temat: Pośrednik, kapłan, kapłaństwo

Czyt. biblijne	Cytat, treść tekstu	Miejsce w liturgii
1 Tm 2,1-8	„...jeden pośrednik między Bogiem a ludźmi...”	25 n. „C”
Hbr 4, 14-16	„Mając arcykapłana wielkiego ...”	29 n. „B” W. Piątek
Hbr 5,1-6	„...stał się arcykapłanem...”; „Ty jesteś kapłanem na	30 n. „B”

	wieki na wzór Melchizedeka”	
Hbr 7,23-28	„Jezus, ponieważ trwa na wieki, ma kapłaństwo nieprzemijające”	31 n. „B”
1 P 2,4-9	„Wy zaś jesteście wybranym plemieniem, królewskim kapłaństwem...”	5 n. Wlk. „A”

Druga grupa tematyczna tekstów biblijnych skupia się wokół *męki i śmierci Chrystusa*, i stanowi często występujący wątek biblijny, który uwydatnia teologię Eucharystii jako ofiary, co unaoczniła zamieszczona niżej tabela.

Tabela 2. Temat: Ofiara

Czyt. biblijne	Cytat, treść tekstu	Miejsce w liturgii
J 1,35-42	„Oto baranek Boży”	2 n. „B”
Rz 8, 31b-34 Rdz 22,1-2.9-13.15-18	„On, który nawet własnego syna nie oszczędził ...” Ofiara Abrahama	2 n. WP „B” 2 n. WP „B”
1 Kor 1, 22-25	„...my głosimy Chrystusa ukrzyżowanego...”	3 n. WP „B”
J 3,14-21	„Jak Mojżesz wywyższył węża na pustyni, tak potrzeba, by wywyższono Syna Człowieczego ...”	4 n. WP „B”
2 Kor 5, 17-21	„...w Chrystusie Bóg pojednał ze sobą świat	4 n. WP „C”
Hbr 5,7-9 Hbr 4, 14-16.; 5,7-9	„...nauczył się posłuszeństwa przez to, co wycierpiał” „...stał się sprawcą zbawienia wiecznego dla wszystkich, którzy Go słuchają”	5 n. WP „B” W. Piątek
Opisy męki Mt, Mk, Łk	Męka i śmierć Chrystusa	N. Palmowa ABC
1 Kor 11, 23-26 J 13,1-15	Ustanowienie Eucharystii „...śmierć Pańską głosicie, aż przyjdzie” „...do końca ich umiłował”	W. Czwartek W. Czwartek W. Czwartek
Iż 52,13-53,12	„...przebity za nasze grzechy...”	W. Piątek

J 18,1-19,42	Męka Chrystusa według św. Jana	W. Piątek
Rdz 22,1-18	Ofiara Abrahama	Wig. Pasch.
	„Niech w święto radosne Paschalnej Ofiary”[...] „Odkupił swe owce Baranek bez skazy ...”(Sekwencja)	Ur. Zmartw. P.
1J 5, 1-6	„...przyszedł przez wodę i krew ...”	2 n. Wlk „B”
Dz 2,22-28	„...przybiliście rękami bezbożnych do krzyża...”	3 n. Wlk „A”
1P 1,17-21	„Zostaliście wykupieni [...] drogocenną krwią Chr.	3 n. Wlk „A”
1J 2,1-5a	„On bowiem jest ofiarą przebłagalną za nasze grzechy...”	3 n. Wlk „B”
1P 3,15-18	„Chrystus bowiem raz umarł za grzechy...”	6 n. Wlk „A”
Rz 5,6-11	„Przez krew Jego zostaliśmy usprawiedliwieni” „Chrystus umarł za nas, gdyśmy byli jeszcze grzesznikami”	11 n. „A”
Ef 1,3-14	„W Nim mamy odkupienie przez Jego krew...”	15 n. „B”
Flp 2,1-11	„...stawszy się posłusznym aż do śmierci [...]krzyżowej”	26 n. „A”
Hbr 9,24-28	„Chrystus raz jeden był ofiarowany dla zgładzenia grzechów wielu ...”	32 n. „B”
Hbr 10, 11- 14.18	„...złożywszy raz na zawsze jedną ofiarę za grzechy...”	33 n. „B”
J 19,31-37	„...jeden z żołnierzy włócznią przebił Mu bok i natychmiast wypłynęła krew i woda”	Ur. N. Serca P.J. „C”

Widzimy więc, że teksty wskazujące na ofiarę Chrystusa występują w Lekcjonarzu niedzielnym i świątecznym około 30 razy, głównie w okresie Wielkiego Postu i Wielkanocy, a także w niektóre niedziele zwykle w ciągu roku. Stwarza to bardzo dobrą okazję, aby w oparciu o te teksty częściej mówić o Eucharystii lub mszy świętej jako uobecnieniu ofiary Chrystusa, a przez do zachęcać do pełnego w niej udziału. Jest to tym bardziej uzasadnione, że współcześnie kaznodzieje za mało akcentują uobecnianie się ofiary Chrystusa w sprawowaniu mszy świętej, a częściej mówią o Eucharystii jako dziękczynieniu. Tymczasem człowiek

powinien na wzór Chrystusa współofiarować się Bogu Ojcu, składać w ofierze swoje cierpienia oraz jednoczyć się z Chrystusem przez przyjmowanie Go w Komunii świętej.

Kolejnym wątkiem tematycznym związanym z Eucharystią jako ofiarą jest przypieczętowane przez Krew Jezusa *nowe i wieczne Przymierze* (por. Łk 22,7-20).

Tabela 3. Temat: Przymierze

Czyt. biblijne	Cytat, treść tekstu	Miejsce w liturgii
Iz 42, 1-4	„Ustanowiłem Cię przymierzem...”	Św. Chrztu P.
2 Kor 3,16	„On też sprawił, żeśmy mogli się stać sługami Nowego Przymierza...”	8 n. „B”
Rdz 9,8-15	Przymierze Boga z Noem	1 n. WP „B”
Rdz 15,5-12.17-18	Przymierze Boga z Abrahamem	2 n.WP „C”
Jr 31,31-34	Nowe przymierze	5 n. WP „B”
Opisy Męki Mt, Mk, Łk	Ustanowienie Eucharystii – krew Nowego Przymierza	N. Palmowa ABC
Iz 4,4a. 5-14	„...i nie zachwieje się moje przymierze pokoju...”	Wig. Pasch.
Iz 55,1-11	Trwałość przymierza	Wig. Pasch.

Widzimy więc, że w ciągu trzech lat liturgicznych w czytaniach biblijnych ze Starego i Nowego Testamentu osiem razy kaznodzieja zetknie się z tematem przymierza. Może więc wskazać, że Eucharystia jest sakramentem, znakiem i uobecnieniem Nowego Przymierza, przypieczętowanego przez krew Jezusa. Wskazują na to słowa konsekracji wina: „To jest bowiem kielich Krwi mojej nowego i wiecznego przymierza...”. Uczestnicząc we mszy świętej, odnawiamy i wypełniamy nasze przymierze z Bogiem zawarte na chrzcie świętym. Odnowienie to będzie wtedy pełne, gdy nasz udział w Ofierze Nowego Przymierza połączymy z Komunią świętą. Pełne wymowy jest odnowienie przyrzeczeń chrzcielnych praktykowane w Wigilię Paschalną i w dniu I Komunii świętej. Podobnie sakramentalne przymierze małżeńskie może zwycięsko przetrwać próby życiowe i być owocne dzięki częstemu i pełnemu udziałowi małżonków i ich rodziny w Eucharystii.

Czytania biblijne w ciągu roku podsuwają również takie tematy związane z Eucharystią, jak: *uczta, pascha, pokarm, wspólnota*.

Tabela 4. Tematy: Uczta, pascha, pokarm, wspólnota

Czyt. biblijne	Cytat, treść tekstu	Miejsce w liturgii
Wj 12,1-8.11-14	Przepisy o wieczerzy paschalnej	W. Czw.
Joz 5,9a.10-12	Naród wybrany obchodzi pierwsza Paschę w Ziemi Obiecanej	4 n. WP „C”
1 Kor 11,23-26	„Czyńcie to, ile razy pić będziecie, na moja pamiątkę”	W. Czw.
Dz 2, 42-47	„Bracia trwali w nauce apostołów i we wspólnocie, w łamaniu chleba i w modlitwie”	2 n. Wlk. „A”
Dz 4, 32-35	„Jeden duch i jedno serce ożywiały wszystkich wierzących”	2 n. Wlk. „B”
Łk 24,13-35	„Gdy zajął z nimi miejsce u stołu, wziął chleb, odmówił błogosławieństwo, połamał go i dawał im”	3 n. Wlk. „A”
J 21,1-19	„Chodźcie, posilcie się! [...] a Jezus przyszedł, wziął chleb i podał im, podobnie i rybę”	3 n. Wlk. „C”
2 Krl 4,42-44	Elizeusz rozmnaża chleb	17 n. „B”
J 6,1-15	Jezus rozmnaża chleb	17 n. „B”
J 6,24-35	„Jam jest chleb życia”	18 n. „B” 19 n. „B”
J 6, 51-58	„Chlebem, który ja dam, jest moje ciało za życie świata” „Ciało moje jest prawdziwym pokarmem, a krew moja prawdziwym napojem”	20 n. „B” 20 n. „B”
Łk 15,1-32	„...będziemy ucztować i bawić się, ponieważ ten mój syn był umarły, a znów ożył ...” (Eucharystia – uczta nawróconych i pojednanych Bogiem)	24 n. „C”
Iz 25,6-10	Uczta mesjańska	28 n. „A”

Mt 22, 1-14	Przypowieść o zaproszonych na ucztę	28 n. „A”
-------------	-------------------------------------	-----------

Czytania biblijne wskazują również na *obecność* Chrystusa w Eucharystii, znaczenie *wiary*, potrzebę *jednoczenia się z Nim*, jako *źródłem siły i światła*.

Tabela 5. Tematy: wiara, obecność, uczestnictwo, zjednoczenie, źródło siły i światła

Czyt. biblijne	Cytat. treść tekstu	Miejsce w liturgii
Mt 5,17-37	„Jeśli przyniesiesz dar swój przed ołtarz [...] a najpierw idź i pojednaj się z bratem swoim”	6 n. „A”
1 Kor 10,31-11,1	„...wszystko na chwałę Bożą czyńcie”	6 n. „B”
Łk 7, 1-10	„Panie, nie trudź się, bo nie jestem godzien, abyś wszedł pod dach mój”	9 n. „C”
Ga 2,16.19-21	„Teraz zaś już nie ja żyję, lecz żyje we mnie Chrystus”	11 n. „C”
J 20,19-31	„Pan mój i Bóg mój!” [...] błogosławieni, którzy nie widzieli, a uwierzyli”	2 n. Wlk. „A”; „B”; „C”
J 14, 1-12	„Ja jestem drogą i prawdą, i życiem”	5 n. Wlk. „A”
1 J 4,11-16 J 17,11b-19	„...kto trwa w miłości, trwa w Bogu, a Bóg trwa w nim” „...aby tak jak My stanowili jedno”	7 n. Wlk. „B” 7 n. Wlk. „B”
J 15, 1-8	„Kto trwa we Mnie, a ja w nim, ten przynosi owoc obfity, ponieważ beze Mnie nic nie możecie uczynić”	3 n. Wlk. „B”
2 Kor 5, 14-17	„Jeśli ktoś pozostaje w Chrystusie, jest nowym stworzeniem”	12 n. „B”
2 Kor 12,7-9	„Wystarczy ci mojej łaski”	14 n. „B”
Mt 11,25-30	„Przyjdźcie do Mnie wszyscy, którzy utrudzeni i obciążeni jesteście...”	14 n. „A”
Ga 3,26-29	„...wszyscy jesteście kimś jednym w Chrystusie Jezusie”	12 n. „C”
J 6,51-58	„Kto spożywa moje ciało i krew moją pije, trwa we	20 n. „B”

	Mnie, a Ja w nim”	
Ef 5,15-20	„Dziękujcie zawsze za wszystko Bogu Ojcu w imię Pana naszego Jezusa Chrystusa”	20 n. „B”
Flp 1, 20c-24.27a	„Dla mnie żyć to Chrystus ...”	25 n. „A”
Mt 28,16-20	„A oto Ja jestem z wami przez wszystkie dni, aż do skończenia świata”	Ur. Trójcy Przen. „B”
Ef 3,8-12.14-19	„... i poznać, miłość Chrystusa, przewyższającą wszelką wiedzę...”	Ur. N. Serca P. J. „B”
Flp 4,12-14.19-20	„Wszystko mogę w Tym, który mnie umacnia”	28 n. „A”

Są to w dużym stopniu teksty biblijne, które wskazują na znaczenie mistagogii w nauczaniu o Eucharystii. Szczególnie w głoszeniu homilii nieodzowne jest wskazywanie słuchaczom na Eucharystię jako źródło zbawczej mocy, a w związku z tym na potrzebę jednoczenia się ze Zbawicielem, bez którego nic nie możemy uczynić (J 15, 5), a z którym możemy wszystko, gdyż nas ciągle umacnia (Flp 4, 13)¹⁷. Dlatego wtajemniczanie w misterium Eucharystii dokonuje się przez budzenie i pogłębianie wiary w obecność Chrystusa, wprowadzanie w czynne uczestnictwo we mszy świętej i różnych formach kultu Najświętszego Sakramentu.

Szóstym wątkiem tematycznym tekstów biblijnych jest *eschatologiczne znaczenie Eucharystii*, jako pokarmu nieśmiertelności.

Tabela 6. Temat: Eschatologiczne znaczenie Eucharystii

Czyt. biblijne	Treść tekstu	Miejsce w liturgii
Flp 3, 17-4,1	„... przekształci nasze ciało poniżone na podobne do swego chwalebego ciała...”	2 n. WP „C”
J 11,1-45	„Ja jestem zmartwychwstaniem i życiem [...] Każdy, kto żyje i wierzy we Mnie, nie umrze na wieki”.	5 n. WP „A”
2 Kor 4,13-	„...zniszczy nasz przybytek doczesnego zamieszkania	10 n. „B”

¹⁷ Zob. L. Szewczyk: *Recepcja liturgicznego wymiaru homilii*, Katowice 2003, s. 64-72; J. Vrablec: *Rola i miejsce ćwiczeń w dydaktyce homiletycznej*, [w:] *W drodze na ambonę*, red. G. Siwek, Kraków 1991, s. 81-84.

5,1	...”	
2 Kor 5,6-10	„...jak długo pozostajemy w ciele, jesteście pielgrzymami z daleka od Pana”	11 n. „B”
Rz 8, 18-23	„...całą istotą swoją wzdychamy oczekując przybrania za synów, odkupienia naszego ciała”	15 n. „A”
J 6,24-35	„Troszczcie się nie o ten pokarm, który ginie, ale o ten, który trwa na wieki, a który da wam Syn Człowieczy”	18 n. „B”
J 6,41-51	„Jeśli kto spożywa ten chleb, będzie żył na wieki”	19 n. „B”
J 6, 51-58	„Kto spożywa moje ciało i pije moją krew, ma życie	20 n. „B”
J 6,54.60-69	wieczne, a Ja go wskrzeszę w dniu ostatecznym”	21 n. „B”
Ap 22,12-14.16-17.20	„<Zaiste, przyjdę niebawem>. Amen. Przyjdź, Panie Jezu!”	7 n. Wlk. „C”

Podkreślanie aspektu eschatologicznego jest szczególnie aktualne w homiliach związanych ze śmiercią i pogrzebem chrześcijańskim. Należy wszystkich wiernych uczyć poważnego i odpowiedzialnego traktowania życia oraz starannego przygotowania się do śmierci.

Widzimy więc, że w ciągu trzech lat liturgicznych w cyklu ABC można w homilii wiele razy nawiązać do sakramentu Eucharystii. Jeżeli sługa słowa będzie należycie uwrażliwiony na teologię tego sakramentu, to w ciągu roku liturgicznego, w odpowiednie niedziele, uroczystości i święta, ukaże Eucharystię jako ofiarę nowego i wiecznego Przymierza, ucztę, obecność Chrystusa i zjednoczenie z Nim. Częściej też będzie wskazywał na teologię mszy świętej oraz uczył wiernych właściwego i owocnego w niej uczestniczenia. Jeżeli obok tych akcentów biblijno-teologicznych w głoszeniu homilii uwydatnimy dobrze pojętą mistagogię, to w ciągu roku liturgicznego wierni wiele razy usłyszą naukę o Eucharystii, a także zachęty do wiary, adoracji, dziękczynienia, modlitwy i starania, aby być solą ziemi i światłem świata (por. Mt 5,13-16). Szczególnie zaś winien kaznodzieja uwydatniać znaczenie Eucharystii w życiu małżeńskim i rodzinnym, wskazywać, że dzięki zjednoczeniu z Chrystusem można wspólnie pokonać trudności i przełamać kryzysy.

Celowe jest głoszenie osobnych homilii i kazań tematycznych o Eucharystii, np. z okazji czterdziestogodzinnego nabożeństwa, specjalnych rekolekcji na jej temat, serii homilii o mszy świętej (w Adwencie, W. Poście). Są to jednak formy rzadziej praktykowane i one nie wystarczą. Można by nawet ułożyć szczegółowe programy kaznodziejskie, ale i one niewiele wniosą, gdy kaznodziejom braknie motywacji teologicznej i przekonania do częstego mówienia o Eucharystii. Każdy kaznodzieja ma wiele możliwości mówienia o Najświętszym Sakramencie, pod warunkiem jednak, że sam głęboko zjednoczy się z Chrystusem obecnym w Eucharystii i będzie w tym duchu wychowywał swoich słuchaczy.

3. Wnioski

Sakrament Eucharystii połączony z liturgią słowa, sprawowany w ciągu roku liturgicznego, może być często akcentowany w kaznodziejstwie. Zależy to przede wszystkim od kaznodziei, który winien dobrze wykorzystać czytania biblijne mówiące wprost o Eucharystii, a także inne czytania, które pośrednio na nią wskazują. Pomoże w tym nie tyle specjalne programowanie posługi słowa, ile głęboka troska duszpasterza o duchowość eucharystyczną wiernych. Mogą ułatwić to zamieszczone w tym artykule zestawy tekstów biblijnych.

Oprócz Wielkiego Czwartku i Uroczystości Najświętszego Ciała i Krwi Pańskiej, kaznodzieja winien mówić o Eucharystii przez 5 niedziel w roku „B” (18-21) oraz w związku z opisem ewangelicznego rozmnożeń chleba czytany w 18. niedzielę zwykłą roku „A”. Poza tym w homiliach na 70 różnych niedziel, uroczystości i świąt w trzyletnim cyklu ABC (około 20 razy w roku) możemy nawiązywać do Eucharystii w oparciu o czytania zawierające takie wątki jak: kapłaństwo i ofiara Chrystusa, przymierze, uczta, pokarm, zjednoczenie z Bogiem, życie wieczne. Teologiczne pogłębienie i mistagogiczne nawiązywanie do Eucharystii pomoże wiernym lepiej wniknąć w istotę mszy świętej i owocnie w niej uczestniczyć.

Gorliwe nauczanie o Eucharystii będzie prowadzić wiernych do częstej Komunii świętej, prywatnej adoracji, codziennej modlitwy, lepszej frekwencji na mszy świętej w dni obowiązkowe, a także w tygodniu. Wyzwoli u nich większą troskę o ludzi chorych i nie mogących uczęszczać na mszę świętą. Pogłębiona pobożność eucharystyczna wiernych wpłynie również dodatnio na ich udział w innych

sakramentach. W szczególności zaś pomoże im wypełniać zobowiązania chrzcielne, zachować wierność Duchowi Świętemu (bierzmowanie), żyć w duchu pokuty i pojednania, czerpać duchowe moce w chorobie, pełnić powołanie małżeńskie i zadania wynikające z sakramentu święceń.

Nasze refleksje zakończmy myślami Jan Pawła II z jego Encykliki o Eucharystii w życiu Kościoła *Ecclesia de Eucharistia*¹⁸:

„Eucharystia, pojęta jako zbawcza obecność Jezusa we wspólnocie wiernych i jako jej pokarm duchowy, jest czymś najcenniejszym, co Kościół posiada na drogach historii. Tym tłumaczy się <wielka troska>, jaką Kościół zawsze otaczał tajemnicę Eucharystii, pieczołowitość, jaką dostrzegamy w autorytatywnych orzeczeniach soborów i papieży” (EdE 9).

¹⁸ Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, Wrocław 2003, s. 11.